

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Drilon Muhaxheri

Utrednings- och beviskravet

En studie i hur kraven på bevisning kan påverkas

LAGF03Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Lotta Maunsbach

Termin: HT2013

Innehållsförteckning

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING.....	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 BAKGRUND	4
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING.....	5
1.3 METOD OCH MATERIAL	5
1.4 AVGRÄNSNINGAR OCH DISPOSITION	6
2 EKMR OCH OSKYLDIGHETSPRESUMTIONEN	8
2.1 EKMR	8
2.2 EUROPADOMSTOLEN	8
2.3 OSKYLDIGHETSPRESUMTIONEN.....	9
3 BEVISNING.....	10
3.1 ALLMÄNT OM BEVISNING.....	10
3.2 DEN FRIA BEVISPRÖVNINGEN.....	10
3.3 BEVISBÖRDAN	12
4 KRAVEN PÅ BEVISNINGEN	13
4.1 ALLMÄNT OM UTREDNINGEN SAMT KRAVEN PÅ BEVISNINGEN	13
4.2 BEVISNINGENS KVANTITATIVA KRAV.....	14
4.2.1 Utredningskravet.....	14
4.2.2 Utredningskravets variation.....	15
4.3 BEVISNINGENS KVALITATIVA KRAV	15
4.4 BEVISKRAVET OCH UTREDNINGSKRAVET SOM ETT ENDA KRAV	17
5 BROTTETS GROVHET.....	18
6 ERKÄNNANDET SOM BEVIS	19
6.1 ERKÄNNANDET SOM BEVISNING	19
6.2 KORT OM ORIKTIGA ERKÄNNANDEN.....	20
6.3 ERKÄNNANDET OCH SVENSK PRAXIS.....	21
6.3.1 NJA 1967 s. 611	22
6.3.2 RH 1994:97	22
6.3.3 NJA 1987 s. 33	22
6.3.4 NJA 2001 s 687	22
6.4 ERKÄNNANDET OCH EUROPADOMSTOLENS PRAXIS.....	23
6.5 DE SVENSKA RÄTTSFALLEN I RELATION TILL EKMR	24
7 ANALYS.....	25
7.1 UTREDNINGSKRAVET OCH BEVISKRAVET	25
7.2 ERKÄNNANDET OCH UTREDNINGSKRAVET	27
7.3 AVSLUTANDE KOMMENTAR.....	29
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING.....	30
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING.....	32

Summary

By using an analyzing and critical point of view this essay aims to enlighten the reader on central aspects of the Swedish criminal trial procedure, in particular regarding matters of evidence. The purpose of the thesis is to explain the established law in relation to the standard of criminal investigation and standard of proof that have to be achieved as a condition for a convicting sentence.

The standard of criminal investigation is measured in quantity, which means an amount of evidence has to be collected before it is to be achieved, whereas the standard of proof is measured in quality, which means that the content of the evidence is to be evaluated. The standard of criminal investigation has to be met as a condition for the court to continue the criminal trial procedure and move on to the second standard, which is the evaluation of the content of the evidence to see if the standard of proof is achieved.

The standard of criminal investigation can vary depending on the severity of the crime and an eventual confession made by the defendant. The standard on proof however is constant, and consequently doesn't depend on neither the severity of the crime nor an eventual confession by the defendant. The standard of proof is achieved when the indictment is proved beyond reasonable doubt, and this standard is applicable in all criminal cases.

Examples of severe crimes that demand a higher standard of criminal investigation are murder, rape and kidnapping whilst as a less severe crime can be listed e.g. shoplifting and minor cases of harassment and property damaging. As a consequence of the variation of the standard of criminal investigation, the investigation must comprise of a wider amount of evidence in a murder case than in a shoplifting case, thus a confession will have more value of evidence in the shoplifting case as compared to the murder case. Because of the high value of evidence confessions possess in minor offences, the existence of false confessions may lead to innocent confessors being convicted.

Sammanfattning

Genom ett utredande samt därtill rättskritiskt perspektiv behandlar denna uppsats centrala delar av brottmålsprocessen vad gäller främst bevisning. Syftet med arbetet är att redogöra för gällande rätt avseende de krav som allmänt ställs på bevisningens utformning, samt hur kraven påverkas av *brottets karaktär*, samt *eventuella erkännanden*. I uppsatsen görs en tvådelad kategorisering av de krav som ställs på bevisning i brottmål. Den första delen avser utredningskravet, medan den andra delen avser beviskravet.

Utredningskravet är ett kvantitativt sådant vilket innebär att det är ett krav som ställs på mängden bevisning, medan beviskravet är ett kvalitativt krav som inriktar sig på bevisvärdet av innehållet. Det kan konstateras att utredningskravet föregår beviskravet och att ett uppfyllande av utredningskravet är en förutsättning för att rätten skall fortsätta i processen och värdera om beviskravet uppnåtts. Utredningskravet uppfylls då det kan fastställas att även om ytterligare utredning i fallet görs, så kan detta inte inverka i den efterföljande bevisvärderingens utgång. Utredningskravets omfattning i brottmål är varierande och beror bl.a. på brottets grovhet. Vad gäller erkännandens bevisvärde, samt dess påverkan på utredningskravet, kan sägas att om brottet är mindre allvarligt så får erkännandet högre bevisvärde, i och med att utredningskravet är sänkt i sådana fall. Erkännanden berörs i uppsatsen som en problematisk del på grund av förekomst av falska sådana. Som mer allvarliga brott kan bland andra räknas mord, våldtäkt och människorov, och till de lindrigare brotten har i doktrin anförts att ofredande, snatteri samt skadegörelse kan utgöra sådana. Följaktligen kan sägas att utredningskravet i ett mordfall är betydligt högre än i ett snatterifall, således får ett erkännande lägre bevisvärde i ett mordfall jämfört med i ett mål om snatteri.

För att bevisningen i ett fall skall få grunda en dom krävs att rätten vid bevisvärderingen anser att beviskravet är uppnått, vilket av HD i NJA 1980 s. 725 formulerades som att bevisningen skall styrka åtalet utom rimligt tvivel. Beviskravet är till följd av bland annat nämnt rättsfall ett konstant sådant, och är densamma i alla brottmål. Brottets karaktär eller eventuella erkännanden inverkar alltså inte på beviskravet.

Förkortningar

BRB	Brottsbalken
Ds Ju	Departementsserien - Justitiedepartementet
EKMR	Europeiska konventionen den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätten
JK	Justitiekanslern
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv, avd. 1
Prop.	Proposition
PLB	Processlagberedningen
RB	Rättegångsbalken
RF	Regeringsformen
RH	Rättsfall från hovrätterna
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

”[R]egina probationum. Bevisens drottning sitter säker i sin tron.”¹

Erkännandet kallas ofta för *regina probationum*,² vilket översatt från latin ger innebörden bevisens drottning. Uttrycket syftar på den starka ställning och det höga bevisvärde ett erkännande traditionellt innehar. I samband med övergången till den nya, samt i dag tillämpliga, 1948 års rättegångsbalk, fick vi en omvälvande förändring i rättegångsprocessen. Vi fick vid antagandet av den nya lagen en introduktion av den fria bevisprövningen, vilken ersatte den tidigare tillämpliga legala motsvarigheten. Detta renderade bl.a. i en försvagning av erkännandets bevisvärde – erkännandet kunde inte längre ensamt stå till grund för en fällande dom. För en fällande dom krävs att det finns en utredning i målet, det vill säga utöver erkännandet.³ Men ändå används uttrycket *confessio est regina probationum* – med betydelsen att erkännandet är bevisens drottning. Detta resonemang leder till en frågeställning i om hur kraven på utredning samt kraven på bevisning i brottmål är uppställda. Vilken mängd utredning krävs för att ett mål skall anses vara tillräckligt utrett? Och hur högt är kravet ställt för att en brottslig gärning skall anses vara bevisad?

Som nedan kommer att behandlas är risken för att en domstol dömer materiellt oriktigt större, desto högre bevisvärde ett erkännande per se kan tänkas få. Anledningen till att risken ökar för materiellt oriktiga domar är bl.a. förekomsten av oriktiga erkännanden. När ett sådant falskt erkännande får fru Justitia att tippa över vågen å den tilltalades nackdel, och således låta det vara grund för domen, är problematiken än viktigare att poängtera – även om den tilltalade självmant erkänner.

¹ Så avslutar Jur. Kand. Forssmark sin uppsats som publicerats i *Bevis 1 – Värdering av erkännande, konfrontationer, DNA och andra bevis*. Norstedts Juridik AB, 1 uppl. Stockholm 1997 (red Diesen) s. 140 Forssmark

² Se Ekelöf, Per Olof; Edelstam, Henrik; Heuman, Lars, *Rättegång – fjärde häftet*, Norstedts Juridik AB, 7 uppl. Stockholm 2009 s. 75

³ Den fria bevisföringen innebär förenklat att det varken finns någon lagreglering om vilka bevis som får föras i mål samt heller inte någon lagreglering för hur dessa bevis skall värderas. Den legala bevisprövningen däremot kännetecknades av att bevisföringen och bevisvärderingen var reglerad i lag. Se vidare nedan avsnitt 3.2. Vad gäller den fria bevisföringens försvagande av erkännandets bevisvärde se SOU 2005:117 s. 100

1.2 Syfte och frågeställning

Jag ämnar att med detta arbete först och främst fördjupa mig inom ett i brottmål centralt begrepp, nämligen bevisning. Därutöver vill jag utreda rättsläget vad angår de krav som ställs på bevisning i brottmål. Mer specifikt ska jag beröra om och hur dessa krav kan variera, främst med utgångspunkt i brottets karaktär samt den tilltalades erkännande i fallet.

De frågor jag avser besvara med min uppsats är följande:

Ω Hur högt krav ställs på åklagarens utredning i målet för att den skall kunna läggas till grund för en fällande dom? Förändras detta krav beroende på den tilltalades inställning?

Ω Hur högt krav ställs på åklagarens bevisning för att den skall kunna läggas till grund för en fällande dom? Förändras detta krav beroende på den tilltalades inställning?

Ω Vad är ett erkännande? Hur högt bevisvärde har ett erkännande? Finns det fog för åsikten att erkännandet är ett kontroversiellt bevismedel? Finns möjligheter för den tilltalade att disponera över brottmålsrättegången via ett erkännande?

1.3 Metod och material

Uppsatsen präglas av en regelorienterad ansats med sin utgångspunkt i bedömandet av hur gällande rätt är utformat vad gäller de krav som ställs på bevisning i brottmål, samt kravens variation beroende på faktorer som hur grovt brottet i fråga anses vara och om den tilltalade erkänner att denne begått en brottslig gärning.⁴ Genom att studera och analysera förarbeten, författningstexter, rättstillämpning i praxis samt doktrin skall jag främst söka utröna gällande rätt vad gäller bevisning i brottmål samt de därtill ställda kraven på bevisningen. Jag kommer dessutom att behandla de i riket tillämpliga relevanta bestämmelserna i *den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna*, i fortsättningen benämnt EKMR, samt även praxis från Europadomstolen.⁵

⁴ Se vidare Westberg, Peter, *Avhandlingsskrivande och val av forskningsansats – en idé om rättsvetenskaplig öppenhet: Festskrift till P O Bolding*, Stockholm, 1992

⁵ Se vidare avsnitt 2.

Vad gäller behandlingen av bevisprövningen, som kännetecknas av att området inte är lagreglerat kommer förarbeten, doktrin och praxis vara till hjälp, då området inte behandlas av författningstexter.

För erkännandets rättsverkan skall jag redogöra för det i relation till dess påverkan på utrednings- samt beviskravet i brottmål. Jag skall dessutom göra en pedagogisk kategorisering av falska erkännanden och beröra dessa både ur en juridisk och ur en psykologisk aspekt. Till hjälp för detta tar jag både juridisk doktrin samt ett rättspsykologiskt verk⁶.

1.4 Avgränsningar och disposition

Arbetet behandlar endast rättegången i brottmål. Rättsfrågor av uteslutande civilrättslig karaktär bortfaller därför. Den centrala utredningen i uppsatsen rör bevisning i brottmål, särskilt vad avser de krav som ställs på bevisning, samt två faktorer som kan tänkas påverka kravets omfattning. De två faktorer jag ämnar behandla är brottets grovhet samt eventuella erkännanden. Vad gäller erkännanden kommer jag även beröra förekomsten av oriktiga sådana, men inte frågan om vem som skall ansvara för att de finns.

Vad gäller bevis- samt utredningskraven som två skilda krav, kontra ett gemensamt sådant, skall jag, i enlighet med rättsfallet *NJA 1986 s. 821*, göra en distinktion mellan de och behandlar de därför som två självständiga krav.⁷

Uppsatsen kommer uteslutande att behandla de förfaranden som tas upp och handläggs i domstol, och således bortfaller behandlingen av processen i brott som av rättsväsendet ej ansetts kräva en mer kvalificerad och omfattande domstolsprövning. Bland de förfaranden som bortfaller hör strafförelägganden, mål i domstol utan huvudförhandling samt utevarodomar efter huvudförhandling.⁸

⁶ Christiansen, Sven-Åke (red.), *Rättspsykologi – Den forensiska psykologin i Sverige – en kunskapsöversikt*, Natur och Kultur, Stockholm 1996

⁷ Det finns en diskussion i doktrinen om huruvida utredningskravet är att anses som en del av beviskravet eller om det är ett självständigt krav. Se vidare nedan i avsnitt 4.2.1 samt 4.4. Jfr även Diesen, Christian(red.); H, Brun; Olsson, T, *Bevis 5 – Bevispraxis*, Norstedts Juridik AB, 1 uppl. Stockholm 2000 s. 76; Ekelöf fjärde häftet a.a. s.188 samt Fitger, Peter och Mellqvist, Mikael, *Domstolsprocessen – En kommentar till rättegångsbalken*, Norstedts Juridik AB, 2 uppl. Stockholm 2002 s. 240

⁸ Se SOU 2013:17 s. 311 f.

Uppsatsen består av sju olika avsnitt där jag i avsnitt 2 inleder med att behandla den viktiga presumtion om oskyldighet som misstänkta och tilltalade åtnjuter i brottmål. Då oskyldighetspresumtionen i författningsform saknar svenskt motstycke, har jag valt att dessutom kort beskriva EKMR och dess betydelse i området. I uppsatsens tredje avsnitt redogörs översiktligt för bevisning i svensk rätt och i det direkt efterföljande avsnittet, behandlas de kvantitativa och kvalitativa krav som ställs på bevisningen i brottmål med viss fokus på hur och om de kan variera. I avsnitt 5 berör jag en kategorisering av brott beroende på dess grovhet, vilket är en av faktorerna till varför kravet på bevisning kan skifta. Arbetets sjätte avsnitt behandlar den tilltalades erkännanden, vilket är en annan faktor till att kraven på bevisning i ett brottmål kan ändras. Slutligen följer en analysdel i det sista och sjunde avsnittet där jag analyserar innehållet i uppsatsens övriga del samt för en diskussion om de slutsatser som dragits.

2 EKMR och oskyldighetspresumtionen

2.1 EKMR

EKMR och dess tilläggsprotokoll är inkorporerade som lag i Sverige sedan 1 januari 1995.⁹ Som exempel kan ges att oskyldighetsprincipen, som behandlas nedan i avsnitt 2.3, fram till dess inte var lagreglerad i Sverige, och blev först lagfäst i samband med 1995 års inkorporerande av EKMR.¹⁰ I 2 kap. 19 § RF finns dessutom en bestämmelse som förbjuder att lag eller annan föreskrift stiftas i strid med Sveriges åtaganden som part i EKMR. Bestämmelsen i 2 kap. 19 § RF utökar och ger konventionen större betydelse i och med att det leder till en begränsning av lagstiftningsmakten.

2.2 Europadomstolen

I samband med EKMR:s tillkomst bildades även en internationell domstol. Denna domstols primära syfte var att säkerställa samt pröva om de av konventionen bundna staterna uppfyllde sina förpliktelser enligt EKMR. Denna rättsskipande apparat gavs namnet *Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna*, som hädanefter benämns Europadomstolen. Europadomstolens domar har bindande verkan mot alla konventionsslutande staterna, vilka enligt art. 46.1 i EKMR förbundet sig att rätta sig efter domstolens domar, i de mål där de är parter. I praktiken kan nämnas att till följd av fällande domar från Europadomstolen mot Sverige, i regel lagförändringar görs.¹¹ För att ett mål skall upptas till prövning av Europadomstolen krävs att alla de nationella rättsmedlen uttömts, vilket i praktiken innebär för en svensk klagande att de svenska rättsinstanserna skall ha uttömts.

⁹ SFS 1994:1219

¹⁰ Se Karol, Nowak, *Oskyldighetspresumtionen*, Norstedts Juridik AB, 1 uppl. Stockholm 2003 s. 21

¹¹ Det tål nämnas att lagförändringar även görs vid fällande domar mot stater vars lagar i det hänseendet kan tänkas likna Sveriges. Jfr Holmberg m.fl., Regeringsformen (2013-05-10), kommentaren till 2 kap. 19 §. www.nj.se/zeteo.

2.3 Oskyldighetspresumtionen

Vi tillämpar i vår rättsordning en oskyldighetspresumtion som innebär att den misstänkte fram till dess att skuld lagligen fastställs antas vara oskyldig till brottet. Denna princip ges uttryck både i praxis och doktrin samt enligt följande i art. 6.2 EKMR¹²:

”Envar, som blivit anklagad för brottslig gärning, skall betraktas som oskyldig intill dess hans skuld lagligen fastställts.”

Karol Nowak, universitetslektor i processrätt, poängterar presumtionens karaktär som ett antagande om oskuld och inte en rättslig regel om fastställande av oskuld. Oskyldighetspresumtionen ger oss alltså att fram till dess att motsatsen är bevisad, skall en misstänkt eller en tilltalad i rättegång anses som oskyldig. Enligt Nowak är följaktligen presumtionen ett processuellt instrument bl.a. för att avgöra bevisfrågor som de behandlade i följande avsnitt. Presumtionen kan beskrivas som ett instrument med syfte att garantera att oskyldiga inte döms, varken i förtid eller efter en fullgod process. Åklagarens bevisbörda, samt det efterföljande höga beviskravet är en följd av förevarande presumtion.¹³

Det vittgående skydd som oskyldighetspresumtionen ger den tilltalade är tillämpligt genom hela processen. Skyddet inträder från den punkt då misstankar om brott uppstår och ända fram till att presumtionen upphör, det vill säga då en eventuellt fällande dom meddelas och skulden lagligen fastställs.¹⁴

¹² I doktrin behandlas presumtionen som gällande rätt av bl.a. Nowak oskyldighetspresumtionen a.a.s. 32, av Ekelöf fjärde häftet a.a. s. 150 och 157 samt även enligt JK:s rättssäkerhetsprojekt, *Felaktigt dömda*, Elanders Gotab, Stockholm 2006, s. 52, hädanefter benämnt JK:s rapport. Ur praxis kan presumtionen utläsas i samband med bevisbörderegeln som praktiseras, se nedan avsnitt 2.3, där det högt ställda beviskravet innebär att den tilltalade är att anses som oskyldig intill dess att kravet är uppfyllt, se vidare avsnitt 4.3.

¹³ Se Nowak oskyldighetspresumtionen a.a. s. 32

¹⁴ Se Nowak oskyldighetspresumtionen a.a. s. 419

3 Bevisning

3.1 Allmänt om bevisning

För att skuld lagligen skall fastställas krävs att rekvisiten i en rättsregel är uppfyllda.¹⁵ Om person A uppfyllt rekvisiten i rättsregeln X, skall den i rättsregeln X föreskrivna rättsföljden Y utdömas. För att domstolen skall kunna döma ut en påföljd måste dock de av rättsordning uppställda kraven på åklagaren uppfyllas. Bland dessa finns den bevisbörd som lagts å honom, och således det efterföljande högt ställda beviskravet, samt även kraven på utredningen som sådan.¹⁶

Det som skall bevisas i ett brottmål är målets bevistema, vilket sker genom framförandet av bevismedel.¹⁷ Bevistemat består i vad som framgår av gärningsbeskrivningen om vad som skall bevisas medan bevismedlet är de medel som av parterna läggs fram för att bevisa ett visst påstående. Gärningsbeskrivningen lägger således ramen för bevisningen i fallet.¹⁸ I doktrin har en uppdelning mellan abstrakta och konkreta rättsfakta gjorts, där de förstnämnda är brottsbestämmelsens uppställda rekvisit och de senare är konkretiseringar av dessa uppställda i gärningsbeskrivningen.¹⁹

3.2 Den fria bevisprövningen

Som ovan nämnts, se avsnitt 1.1, tillämpar vi i dagsläget ett system med fri bevisprövning vilket inbegriper både fri bevisföring och fri bevisvärdering.²⁰ I rättegångsbalkens 35 kapitel regleras bevisningen i rättegångsprocessen, och principen om den fria bevisföringen och bevisvärderingen fastslås likväl i kapitlets första paragraf.²¹ Ekelöf poängterar att trots att principerna slagit igenom i rättstillämpning och doktrin, där de anses ha fått lagfästelse i och med RB 35 kap. 1 §, så framgår detta ej tydligt av ordalydelsen i bestämmelsen.²²

¹⁵ Med rekvisit menas här de villkor som ställs upp i en lag och som skall uppfyllas för att bestämmelsen skall vara tillämplig.

¹⁶ Se nedan avsnitt 4 samt även Ekelöf fjärde häftet a.a. s. 14 och s. 150 f.

¹⁷ Med bevistemat avses det som i målet skall bevisas, se vidare Ekelöf fjärde häftet a.a. s. 15 samt RB 45 kap. 4 § 1 st. 4 p..

¹⁸ Jfr. RB 35 kap. 1 § och RB 45 kap. 4 § 1 st. 4 p.

¹⁹ Jfr Ekelöf fjärde häftet a.a. s. 15 samt JT 2007-08 s.911 Skyldigheten enligt RB 17:3 att göra förnekanden och kontradiktoriska och konträra åberopanden av Lars Heuman s. 911

²⁰ Ekelöf fjärde häftet a.a. s. 26

²¹ Fitger domstolsprocessen a.a. s. 238 ff.

²² A.a.

RB 35 kap. 1 § 1 st.

”Rätten skall efter samvetsgrann prövning av allt, som förekommit, avgöra, vad i målet är bevisat.”

Innan 1948 års RB var bevisvärderingen istället präglad av en legal bevisteori, vilket innebar att domstolarna var bundna av lagreglerade bestämmelser om bl.a. vilka bevis som kunde tas upp i rättegången samt hur värderingen av dessa bevis skulle göras.²³ Då vi i princip saknar lagreglerad bevisprövning, med undantag av vissa i RB 35 kap. 7 § angivna omständigheter då rätten har rätt att avvisa bevis, tas ledning i hur denna skall göras främst av de förfarandesätt som utvecklats i doktrin samt i rättstillämpningen. Det skall dock betonas att det kan finnas andra begränsningar på den fria bevisprövningen som inte direkt härrör ur svensk rätt, utan från exempelvis domar från Europadomstolen. Av vikt för framställningen är bl.a. den nedan i avsnitt 6.4 behandlade domen *Panovits mot Cypern*, där Europadomstolen konstaterar att erkännanden som tillkommit i otillbörlig ordning inte får läggas till grund för en dom. Bevisvärderingen tillfaller dock i sin helhet domstolen.²⁴

Bevisvärderingen kan förenklat beskrivas som en process där domstolen värderar styrkan av de bevis som lagts fram. Genom bevisvärderingen i brottmål bedömer rätten således förhållandet mellan ett påstående om ett gärningsmoment, konkret rättsfakta, och de bevis som finns som stöd för denna händelse, för att sedan dra slutsatsen om bevisningen i målet kan styrka att den påstådda händelsen utspelat sig i realiteten.²⁵ I förarbetena till bestämmelsen i RB 35 kap. 1 § angavs att domaren genom en opartisk prövning av bevisens värde noggrant skall överväga alla i målet framlagda upplysningar.²⁶ Av detta uttalande lämnas utrymme för diskussion och tolkning, men vad som kan utläsas är att bevisvärderingen skall utföras på ett i varje fall objektivt och på ett noggrant utrett vis. För att komma tillbaka till gärningsbeskrivningen, syftar bevisvärderingen alltså till att avgöra om bevisningen uppnått beviskravet²⁷ avseende det händelseförlopp som beskrivs i gärningsbeskrivningen.

²³ Se SOU 2005:117 s. 100

²⁴ Se Fitger domstolsprocessen a.a. s. 241.

²⁵ Se Diesen Bevis1 <http://www.juridicum.su.se/process/bevis/doktrin/Bevis1.htm>

²⁶ Se SOU 1926:32 s. 255 och SOU 1938:44 s. 377 f.

²⁷ Se nedan avsnitt 4.3 för mer information om beviskravet

3.3 Bevisbördan

Att en part har bevisbördan i ett mål innebär att denne har att bevisa att ett visst förhållande föreligger. Att en part har bevisbördan innebär dessutom att denne står risken för att bevisningen inte uppnår det uppställda beviskravet i frågan. I brottmål har vi en nästintill undantagslös²⁸ bevisbörda ålagd åklagaren vilket till följd för den tilltalade och försvaret innebär en befrielse i det hänseendet att denne inte behöver bevisa sin oskuld.²⁹ Den tilltalade har heller inte någon utrednings- eller åberopsbörda i målet.³⁰ Rättegångsbalken reglerar inte uttryckligen bevisbördan för åklagaren utan ledning tas huvudsakligen från praxis och doktrin.³¹ Som ovan nämnts, se avsnitt 2, tas ledning även från oskyldighetsprincipen i art. 6.2 EKMR som *e contrario* innebär att åklagaren, i och med att den tilltalade presumeras vara oskyldig, har att bevisa motsatsen.

I enlighet med oskyldighetspresumtionen har Europadomstolen dessutom i sin praxis bestämt att bevisbördan läggs å åklagaren och därmed även deklarerat att principen ”*in dubio pro reo*” råder som en följd av presumtionen.³² Översatt från latin innebär uttrycket att *vid tvivel till fördel för den tilltalade*, och ger att då tvivel råder skall åklagaren stå risken för detta. Denna princip är enligt Ekelöf ett uttryck för en rättsstats intolerans mot materiellt felaktiga domar i brottmål och enligt Diesen minskar risken för sådana felaktiga domar med ett högt ställt beviskrav på åklagaren. I praktiken innebär att det ställs högre krav på åklagaren att uppfylla sin bevisbörda.³³

²⁸ Se exempelvis 5 kap. 1 § 2 st. BrB samt 8 kap. 3 och 8 §§ TF.

²⁹ Jfr Diesen Bevis 5 a.a. s. 49 och Ekelöf fjärde häftet a.a. s. 150

³⁰ Se Diesen Bevis 5 a.a. s. 49.

³¹ Se Ekelöf fjärde häftet a.a. s. 150

³² Se Barberá, Messegué and Jabardo v. Spain, Judgment of 6 December 1988, Series A, No. 146, punkt 77

³³ Jfr Ekelöf s. 150 och Diesen, Bevisprövningen i brottmål s. 76

4 Kraven på bevisningen³⁴

4.1 Allmänt om utredningen samt kraven på bevisningen

Det förefaller tämligen logiskt att en utredning måste göras för att bevisning överhuvudtaget skall kunna läggas fram för prövning i en rättegångsprocess. I nära anknytning till åklagarens bevisbörda, läggs en utredningsbörda på denne. Om utredningsbördan, med dess medföljande utredningskrav inte uppfylls skall domstolen ogilla åtalet. Processen innan bevisvärderingen i en rättegång kan inledas ser ut som följer: åklagaren inkommer med bevisning i målet varvid domstolen ex officio, via en översiktlig utredning, bedömer om den av åklagaren åberopade bevisningen nått en tillräcklig nivå avseende mängd för att domstolen skall kunna gå vidare i rättegångsprocessen.³⁵ Frågan rätten ställer sig är alltså om målet är tillräckligt förberett för att kunna avgöras.³⁶ Den nivå som skall nås kallar Diesen för utredningsstandard och definierar den som domstolens utredningsansvar av den av åklagaren åberopade utredningen. Om rätten avgör ett mål utan att uppfylla nämnda standard brister den i sitt utredningsansvar varpå, i regel, ett rättegångsfel föreligger.³⁷ Detta krav som ställs på utredningen är processuellt och inverkar således inte materiellt i målet.

Om domstolen bedömer att utredningsstandarden uppnåtts, övergår utredningsansvaret i rättegången på åklagaren. Som en följd av bevisbördan läggs även en utredningsbörda på åklagaren.³⁸ Om åklagaren i målet är inkapabel att uppnå det utredningskrav som ställs på utredningen i målet, skall åtalet på grund därav ogillas.³⁹ Om utredningskravet istället uppnås fortsätter processen, och rätten har då att värdera bevisningens innehåll mot det befintliga beviskrav som ställs i brottmål.

³⁴ Kraven på bevisning behandlas som ett vidare begrepp än termen beviskrav, som behandlas nedan i avsnitt 4.3, och inbegriper även kraven på utredning.

³⁵ JK:s rapport a.a. s. 43 ff.

³⁶ Jfr äv. RB 46 kap. 4 § 2 st. samt JK:s rapport a.a. s. 46.

³⁷ Se Diesen, Christian, *Bevisprövning i brottmål*, Norstedts Juridik AB, 1:3 uppl. Stockholm 2002 s. 102

³⁸ Se Lindell, Bengt; Eklund, Hans; Asp, Petter; Andersson, Torbjörn, *Straffprocessen*, Iustus Förlag AB, 1 uppl. 2005 s. 412 ff.

³⁹ Se Diesen *Bevisprövning* a.a s. 65

4.2 Bevisningens kvantitativa krav⁴⁰

4.2.1 Utredningskravet

”Med utredningskravet menas i brottmål den omfattning och utbredning utredningen målet [sic!] måste ha för att en slutsats om bevisningen skall anses kunna göras 'på goda grunder'.”⁴¹

Som nedan nämns ställs i princip ett lika högt beviskrav i alla brottmål, det vill säga att åtalet skall anses vara styrkt utom rimligt tvivel. Parallellt med detta ställs ett krav dessutom på utredningens omfattning i ett brottmål. I NJA 1986 s. 821 gör HD en åtskillnad mellan ett kvalitativt samt kvantitativt krav på bevisningen. HD friade i fallet, likt underrätterna, en man som åtalats för sexuellt utnyttjande av barn. Friandet gjordes dock på andra grunder än de angivna i underrätternas domskäl. I tingsrätten samt hovrätten föränleddes friandet av att bevisningen som sådan vid bevisvärderingen inte ansågs ha uppnått beviskravet. HD fastslog till skillnad från de lägre instanserna att det istället förelåg sådana brister i utredningen i målet att någon bevisvärdering inte ens blev aktuell. Åtalet ogillades alltså i HD på grund av att utredningskravet inte ansågs uppfyllt – man gick följaktligen aldrig in på bevisningens kvalitet vid prövningen utan stannade vid den kvantitativa bedömningen.

Bl.a. med ledning av föregående rättsfall kan konstateras att prövningen av om utredningskravet uppfyllts bör föregå prövningen av om beviskravet uppfyllts. Med andra ord kan detta formuleras som att *endast efter att rätten konstaterat att tillräcklig mängd⁴² bevis insamlats och dess omfattning prövats, sker en bedömning av om dess innehåll nått upp till beviskravet.*⁴³ Till skillnad från den kvalitativa bedömningen⁴⁴ vid bevisvärderingen, kan utredningskravet sålunda beskrivas som ett kvantitativt krav.

⁴⁰ En fråga som uppstått och som diskuterats är den om behovet av ett, parallellt med beviskravet, ställt utredningskrav, bortses från i arbetet.

⁴¹ Diesen Bevis 5 a.a. s. 136

⁴² Den tillräckliga mängden beror på brottets beskaffenhet, jfr nedan avsnitt 4.2.1. Det är av stor betydelse att poängtera att det kvantitativa kravet inte har någon förutbestämd minimi mängd som gäller generellt, utan mängden blir beroende på brottets karaktär, varom mer nedan i avsnitt 5.

⁴³ Diesen Bevisprövning a.a. s. 103

⁴⁴ Kvalitativ bedömning eftersom själva innehållet i bevisningen bedöms. Den kvalitativa bedömningen görs för att värdera om bevisning uppnått beviskravet.

4.2.2 Utredningskravets variation

Utredningskravet varierar och kravets omfattning beror på ett antal faktorer däribland brottets karaktär, det vill säga om det är lindrigt eller grovt samt om eventuella erkännanden eller förnekanden gjorts av den tilltalade.⁴⁵

”Det är uppenbart, att i mål om grovt brott, där kravet på fullständig utredning gör sig starkt gällande, den tilltalades erkännande icke kan läggas till grund för domen, med mindre det styrkes av andra omständigheter. I mål rörande mindre brott kan erkännande däremot anses utgöra tillräcklig bevisning.”⁴⁶

Av föregående stycke, citerat processlagberedningen, kan avläsas att kravet på utredning i ett brottmål avsågs variera beroende på brottets karaktär. Här har processlagsberedningen tagit som uppenbart att grova brott föranleder ett krav på fullständig utredning, varför utrymme ges, med formuleringen som grund, att anta att kravet på fullständig utredning vid ”mindre brott” inte gäller i samma utsträckning. Vidare har processlagsberedningen även tagit ställning till frågan om utredningskravet vad gäller erkännanden i mindre brott. Vad gäller sådana brott ges ledning i att det kan göras en sänkning av utredningskravet till den grad att erkännandet i sig innebär att utredningsbördan för åklagaren är fullgjord.

I *NJA 1990 s. 555* ger HD uttryck för hur utredningskravet förändras med hänsyn till den tilltalades inställning i målet. I rättsfallet hade en misstänkt först erkänt att han kört rattfull, och detta erkännande tillsammans med ett blodprov låg som underlag för prövningen om eventuellt rattfylleri. Men då han senare tog tillbaka erkännandet, och kom med försvaret att någon annan, som var okänd, måste ha kört bilen höjdes utredningskravet i målet och en utredning om andra potentiella förare krävdes. HD anförde dock att det i målet saknades sådan utredning och att utredningen därför inte är stark nog för att föranleda att åtalet styrks bortom rimligt tvivel.

4.3 Bevisningens kvalitativa krav

För att domstolen skall kunna dra slutsatsen att bevisningen styrker åtalet måste ett visst krav ställas på bevisningens beskaffenhet.⁴⁷ Bevisningen skall vara *så stark* att den i målet kan läggas till grund för den av åklagaren yrkade påföljden.⁴⁸ Detta framkommer av bestämmelsen i RB 35 kap. 1 § 1 st., vilken dock inte reglerar hur stark bevisningen skall

⁴⁵ Se Diesen Bevis 5 a.a. s. 136 samt SOU 1938:44 s. 380

⁴⁶ Se SOU 1938:44 s. 380

⁴⁷ Diesen Bevis 5 a.a. S. 76

⁴⁸ Se bl.a. Fitger domstolsprocessen a.a. s. 240

vara. Denna fråga har lagstiftaren istället överlåtit på rättstillämpningen, där följaktligen högsta domstolens praxis i beviskravsfrågor fått väldigt stor vikt.

Beviskravets utformning har enhetliggjorts genom uppställandet av en grundnorm för beviskravet, vilket tar sig formen av ett ”normalkrav”. Diesen framför att ”[s]amma norm [för beviskravet reds. anm.] gäller i princip för alla brott, oavsett grovhet, och för alla rekvisit för detta brott.”⁴⁹ Viktigt att notera är att samma beviskrav endast uppställs i princip för alla brott och att det alltså finns undantag till detta.⁵⁰ Diesen anför att dessa undantag från det enhetliga beviskravet uteslutande finns i mål som döms genom summariska förfaranden.⁵¹ Peter Fitger, professor i processrätt, följer samma bana i sin lagkommentar till rättegångsbalkens 35 kap. 1 §. Han skriver att även om beviskravet uppfattas vara lägre i mål om mindre allvarlig brottslighet, så är skillnaden istället att det ställs mindre stränga krav på bevisningens robusthet i sådana mål.⁵² Vad gäller bevisningens robusthet innebär detta att rätten skall utgå från att även om ytterligare utredning görs så skulle denna undersökning leda till samma slutsats angående bevisvärdet.⁵³ Det är således en fråga om utredning i målet.

I rättsfallet NJA 1980 s. 725 myntade HD det engelskinfluerade⁵⁴ begreppet ”ställt utom rimligt tvivel” som ett uttryck för den styrka bevisningen i ett mål skall ha för att uppfylla beviskravet.⁵⁵ Med enklare ordalag får rimligt tvivel inte existera. Detta, av HD formulerade beviskravet, har lett till en metod för bevisprövning som går ut på att rätten genom alternativa hypoteser för hur ett händelseförlopp i realiteten kunnat se ut söker utröna om rimligt tvivel finns.⁵⁶ Om en alternativ förklaring innebär att tvivel inte kan undanröjas gällande en viss omständighet, skall beviskravet inte anses vara uppfyllt. HD har dock varken konstaterat hur starkt tvivel som krävs för att beviskravet skall anses vara uppfyllt, eller vilken art tvivlet skall ha.⁵⁷

⁴⁹ Diesen Bevis 5 a.a. S.76

⁵⁰ Se Ds JU 1976:8 s. 90 där det står att beviskravet i princip skall vara det samma oavsett om påföljden för brottet är böter eller t.ex. fängelse.

⁵¹ Summariska förfaranden är sådana där strafföreläggande och ordningsböter meddelas. Se vidare Diesen Bevisprövning a.a. s. 84 samt Diesen Bevis 5 a.a. s. 76

⁵² Se Fitger domstolsprocessen a.a. s. 240 se även Ekelöf fjärde häftet a.a. s. 187 ff.

⁵³ Se Ekelöf fjärde häftet a.a. s. 188 samt även nedan i avsnitt 4.2 om utredningen i brottmål

⁵⁴ Se det engelska rättsfallet *Woolmington v. DPP [1935]* s. 7

⁵⁵ Jfr ”Beyond reasonable doubt”

⁵⁶ Se Ekelöf fjärde häftet a.a s. 152 f.

⁵⁷ Se Ekelöf fjärde häftet a.a s. 153

Enligt Diesen skall ett tvivel för att kunna anses som rimligt i juridisk syn vara rationellt och konkret. Han beskriver det vidare som att den alternativa hypotetiska förklaringen således för att kunna ge upphov till rimligt tvivel skall kunna förklaras på förnuftsmässiga grunder samt vara grundad på fakta i utredningen.⁵⁸

4.4 Beviskravet och utredningskravet som ett enda krav

Av Ekelöf samt av JK:s rapport framförs en syn på beviskravet som ett mer varierande sådant. Som nedan skall behandlas, se avsnitt 6 om erkännanden, blir denna variation speciellt tydlig då brott erkänts och detta utan någon vidare utredning, antas som tillräcklig bevisning vid exempelvis lindriga brott.⁵⁹ Enligt lagförarbeten till RB samt Ekelöf kan man utläsa att det föreligger en viss presumtion i lindrigare brottmål att den tilltalades erkännande är riktigt vilket vidare, enligt Ekelöf, innebär en sänkning av beviskravet.⁶⁰ Det skall dock markeras att Diesen är av åsikten att Ekelöfs tankar gällande beviskravets variation inte är helt korrekta då de i själva verket berör utredningskravet istället för beviskravet. Ekelöf å sin sida, anser att utredningskravet egentligen hör under beviskravet, varför dennes benämning är korrekt och att det som Diesen definierar som utredningskrav i själva verket faller under det av Ekelöf benämnda ”bevisningens robusthet”.⁶¹

Vad som är ostridigt är att både ett krav på bevisning samt ett krav på utredning existerar, meningarna går dock isär vad gäller dessa kravs teoretiska självständighet från varandra samt benämningen av dem. För tydlighetens skull kan åter framhävas att bevisningen i ett brottmål är föremål för prövning både ur ett kvantitativt samt ur ett kvalitativt perspektiv. Det kvantitativa kravet föregår det kvalitativa, och dess uppfyllande är dessutom en förutsättning för att en kvalitativ prövning av bevisningen skall göras. Det kvantitativa kravet benämns i doktrin antingen som *utredningskravet* eller *bevisningens robusthet*. Vad gäller det kvalitativa kravet råder enighet vad avser dess beteckning, nämligen beviskravet.

⁵⁸ Se Diesen Bevispraxis a.a. s. 77 samt även NJA 1980 s. 725

⁵⁹ Jfr Diesen Bevispraxis a.a. s. 77 och Ekelöf fjärde häftet a.a. s. 154

⁶⁰ SOU 1938:44 s. 380 och Ekelöf fjärde häftet a.a. s. 157

⁶¹ Se Ekelöf fjärde häftet a.a. s. 188. Se även JK:s rapport a.a. s. 41 ff.

5 Brottets grovhet

Som ovan berörts i avsnitt 4.2.1.1 görs en distinktion i förarbetena till RB samt i doktrin mellan lindrigare och allvarligare brott vad gäller utredningskravets omfattning. Ett brott definieras i 1 kap. 1 § BrB som en straffbelagd gärning beskriven i brottsbalken. Ur ett rättegångsperspektiv är därför alla brott likvärdiga, och föranleder därmed tillämpning av samma lagregler. I överensstämmelse med JK:s rapport skall detta framgå genom att ett mål om ofredande skall utredas med tillämpning av *samma regler* som ett mål rörande mord hade utretts enligt.⁶² Men även om brotten i lagteknisk mening är likvärdiga är det uppenbart att de i realiteten är olika.⁶³ Vad gäller brott som mord och våldtäkt ter det sig naturligt att de benämns som allvarligare sådana.⁶⁴ I motsatt riktning har professorn i processrätt, Bengt Lindell, räknat upp bl.a. snatteri, ofredande och skadegörelse som brott av lindrigare sort.⁶⁵

Straffprocessutredningens betänkande⁶⁶ som gavs ut i april 2013 behandlar denna distinktion med utgångspunkten att *alla brott* där åklagaren yrkar å påföljd strängare än sex månaders fängelse är att anses som allvarligare brott.⁶⁷ I betänkandet nämns även att det i enlighet med nuvarande ordning endast är brottmål med annan påföljd än böter som tas upp för avgörande med huvudförhandling i domstol.⁶⁸ Här kan avläsas en generell avgränsning mellan lindrigare och allvarligare brott, där mål vari åklagaren yrkar å påföljd om max sex månaders fängelse är att anses som lindrigare, och om yrkandet överskrider sex månaders fängelse skall brottet anses vara av allvarligare art. För att jämföra med de av professor Lindell nämnda lindrigare brotten kan sägas att två av brotten har en straffskala, från 14 dagar till ett års fängelse, medan det tredje har en straffskala från 14 dagar till ett halvårs fängelse.⁶⁹ Eftersom betänkandet berör åklagarens yrkande och inte lagregelns straffskala, kan den generella distinktionen som görs i betänkandet gå i linje med Lindells kategorisering av brotten lindrighet då det i många fall kan antas att åklagarens yrkande inte överskrider sex månader.

⁶² Se JK:s rapport a.a. s. 490. Notera att de skall utredas enligt samma regler, ej nödvändigtvis ha samma omfattning.

⁶³ Jfr. t.ex. konsekvenserna för offren eller förövarna.

⁶⁴ Jfr. bl.a. narkotikabrott som anses vara av sådan grövre karaktär, se RH 1994:97 och även nedan i 5.3.2.

⁶⁵ Se Lindell, Bengt; Eklund, Hans; Asp, Petter; Andersson, Torbjörn, *Straffprocessen*, Iustus Förlag AB, 1 uppl. 2005 s. 414

⁶⁶ SOU 2013:17

⁶⁷ A.a. s. 313 f.

⁶⁸ A.a. s. 312

⁶⁹ Snatteri; högst sex månaders fängelse. Ofredande och skadegörelse; högst ett års fängelse. Jfr BrB.

6 Erkännandet som bevis

6.1 Erkännandet som bevisning

Som ovan behandlats reglerar RB 35 kap. bevisning i allmänhet. I och med den rådande principen om fri bevisprövning har vi ingen reglering för vad som kan läggas fram som bevis i ett mål. Per definition är ett erkännande inom processrätten en parts antagande som riktigt ett för denne oförmånligt faktum.⁷⁰ Dessutom är som en följd av den fria bevisprövningen ett erkännande i ett brottmål endast ett bevisfaktum av eventuellt flera, och skall således värderas i enlighet med den fria bevisvärdering som råder.⁷¹ Detta oförmånliga faktum som antas som riktigt skall motsvara ett i gärningsbeskrivningen uppställt *påstående om inträffandet av ett sakförhållande*.⁷² Till skillnad från medgivanden av yrkanden, som främst förekommer i tvistemål är det vid ett erkännande inte fråga om att den tilltalade medger yrkandet eller ett rättsligt faktum, utan förenklat ett accepterande som riktigt ett av åklagaren framlagt påstående om att denne utfört en viss gärning.⁷³

I mål där det rör sig om grov brottslighet skall, enligt förarbeten, ett erkännande inte ligga till grund för en dom om inte det styrkts av andra omständigheter.⁷⁴ Vad gäller mindre allvarliga brott anför Ekelöf att det råder en viss presumtion för att erkännandet i sådana fall är riktigt.⁷⁵ I enlighet med processlagsberedningens linje, se avsnitt 4.2.1, kan man relativt förenklat göra en jämförelse mellan ett identiskt erkännande i ett lindrigare brottmål med det i ett grövre sådant. Då det, som ovan nämnts i avsnitt 4.2.1, inte krävs en lika fullständig utredning i mindre allvarliga fall leder detta till att erkännandet i det mindre allvarliga fallet får mycket större vikt, och att dess värde för processen därmed ökar. Om ett erkännande, som ensam bevisning, kan föranleda en fällande dom, blir frågan om utrednings- samt beviskravet i målet verkligen uppfyllts av relevant betydelse.

⁷⁰Se SOU 2005:117, sid. 100

⁷¹ A.a.

⁷² Se SvJT 1994 s. 879 Pr. Em. Tore Strömberg

⁷³ A.a. s. 889

⁷⁴ Se SOU 1938:44 s. 380

⁷⁵ Se Ekelöf fjärde häftet a.a. s 157.

Härvid kan diskuteras om kravet på att ett åtal skall vara styrkt utom rimligt tvivel faller bort vid sådana fall. Har den misstänkte dispositionsrätt över rättegångens fortskridande? Är utredningskravet beroende av den tilltalades inställning i målet? Om den felaktigt misstänkte i mindre allvarliga fall förnekar den brottsliga gärningen, hamnar han naturligtvis i ett bättre rättsligt utgångsläge.⁷⁶ Men om den felaktigt misstänkte istället på grund av processen känner obehag av något slag, och vill få ett snabbare avslut på processen, ger då ett erkännande denne möjlighet till det?

I och med att utredningskravet, och alternativt beviskravet⁷⁷, sänks vad gäller erkännanden vid mindre allvarliga fall kan dessa frågor med viss försiktighet besvaras jakande. Trots att RB 35 kap. 3 § 2 st. föreskriver att erkännandet endast skall vara ett av flera bevis, och värderas därefter, blir det vid en presumtion om dess riktighet så att erkännandet blir ett ensamt bevis i fallet, och behovet av annan potentiellt existerande bevisning bortfaller. Som tidigare nämnts vad gäller utredningskravets uppfyllande krävs att utredningen nått en viss kvantitet för att rätten inte skall ogilla åtalet på den grunden, och fortsätta till bevisvärderingen. Om rättegången vid mindre allvarliga fall fortsätter, på grund av ett sänkt utredningskrav, innebär det att vad gäller kraven på bevisning endast erkännandets bevisvärde skall värderas. Då bortfaller i princip bedömningen om alternativa händelseförlopp, som följer av utredningskravet, och det enskilda bevismedlet, in casu erkännandet, har större chans att uppnå kraven på bevisning beroende på hur detta värderas. Vikten av att detta görs rätt ställs vid sin spets i och med att prövningstillstånd vad gäller bevisvärderingsfrågor inte beviljas.⁷⁸

6.2 Kort om oriktiga erkännanden

Även om det verkar ologiskt att någon skulle erkänna en brottslig gärning falskt, måste betonas att faktum är att sådana erkännanden existerar.⁷⁹ Det finns förenklat, enligt min mening, två typer av erkännanden. De där den tilltalade självmant, eller i varje fall oberoende av statlig inblandning väljer att träda fram med ett erkännande, samt de fall där den tilltalade framtvingsats av statsmakten att avge ett erkännande. Vid en granskning av Europadomstolens

⁷⁶ Sätillvida att utredningen om hans eventuella oskuld fortskrider

⁷⁷ Beroende på vilken definition av utrednings- samt beviskravet man använder sig av.

⁷⁸ Se Ekelöf fjärde häftet a.a. s. 157

⁷⁹ Jfr t.ex. det omtalade fallet Quick. För vidare läsning om fallet se *Quick : den stora rättsskandalen*, Svensson, Pelle, 2009, Blue Publishing.

praxis, samt art. 6 EKMR, ser man att det utvecklats en ram för vad som utgör en tillåten tillämpning av den fria bevisföringen vad gäller erkännanden.⁸⁰ Till följd härav etiketteras framtvingade erkännanden som otillbörliga i bevisföringsavseende och sådana bryter således mot bestämmelsen om en rättvis rättegång.

G.H. Guðjónsson, professor i rättspsykologi, har lagt fram en tredelad modell för falska erkännanden som förekommer i brottmål, vilken fått gehör i svensk juridisk doktrin.⁸¹ Dessa har han delat in i frivilliga falska erkännanden, falska framtvingade medgörliga erkännanden samt falska framtvingade internaliserade erkännanden. Vad gäller den första kategorin, de frivilliga erkännandena, krävs ingen vidare introduktion. Det är erkännanden som den misstänkte frivilligt i relation till staten gör. De falska framtvingade medgörliga erkännandena är sådana där den misstänkte förmåtts av åklagare eller polis till att erkänna, i full vetskap om sin oskuld, med löfte att få en direkt fördel i form av t.ex. avslutat förhör eller upphörande av kvarhållande. Den tredje och sista kategorin, de *falska framtvingade internaliserade erkännandena*, är identisk till den förra förutom att den misstänkte här – via manipulativa metoder - erkänner i tron om att det är riktigt det denne erkänner.

6.3 Erkännandet och svensk praxis

I rättstillämpningen har högsta domstolen i ett antal fall haft att bedöma bevisvärdet hos den tilltalades erkännanden. Jag väljer här att kort redogöra för fyra rättsfall av central betydelse för rättstillämpningen vad gäller erkännanden. Rättsfallen som skall behandlas är som följer; *NJA 1967 s. 611* som gäller ett trafikmål, där en tilltalads erkännande ansetts sakna bevisvärde då annan utredning till stöd för erkännandet inte fanns. Hovrätten behandlade i *RH 1994:97* en liknande fråga, vilket gällde ett fall om narkotikabrott. HovR tillskrev inte ett erkännande något bevisvärde då ingen utredning över huvud taget om erkännandets riktighet hade gjorts. I *NJA 1987 s. 33*, ett fall om dråp, ansågs erkännandet ge stöd åt utredningen då den tilltalade hade vetskap om bl.a. var knivhugg hade träffat samt i vilken position offret låg. Slutligen skall jag behandla ett resningsmål, *NJA 2001 s. 687*, där HD ställer upp ett antal

⁸⁰ Jfr bl.a. *Panovits mot Cypern* (11/03/2009) som behandlas nedan i avsnitt 6.4

⁸¹ Se Guðjónsson, G.H. (1992) *The psychology of interrogations, confessions and testimony*. John Wiley & Sons, Chichester. s. 217-233. Vad gäller behandling svensk doktrin se även Ekelöf fjärde häftet a.a. s. 75 samt SvJT 2009 s. 15 av Sofia Lindow s. 20 ff.

kriterier som man bör tänka på vid bevisvärderingen av erkännanden i fall där erkännandet sker lång tid efter brottets fullbordan.

6.3.1 NJA 1967 s. 611

I detta mål stod den tilltalade under åtal för ett trafikbrott, närmare bestämt vårdslöshet i trafik, och erkände till en början att han fört en traktor till platsen för kollisionen. Detta erkännande tillbakatogs dock av den tilltalade efter att han blev mer upplyst om åtalet, och då anförde han att han inte mindes om han hade fört fordonet till det angivna området eller inte. Då annan utredning i målet till stöd för dennes erkännande inte fanns samt med hänsyn till att han tog tillbaka erkännandet ansåg HovR, och sedan HD, att hans erkännande inte kunde tillmätas något bevisvärde i ansvarsfrågan, varför åtalet mot honom ogillades.

6.3.2 RH 1994:97

Detta fall rör erkännande i ett narkotikabrott. Här var det en kvinna som erkänt förvärv av sex gram heroin, som till viss del sålts vidare och till viss del brukats själv. Tingsrätten fällde henne och lade till grund för domen hennes erkännande inför polis och häktningsdomare. I hovrätten fick fallet dock en annan utgång. HovR friade henne, och motiverade domen med att ingen utredning alls gällande riktigheten av uppgifterna som kvinnan givit i samband med erkännandet hade gjorts. Man fastställde även i målet att narkotikabrott är av sådan grövre art där det ställs högre krav på utredningen i fråga, och att ett erkännande således inte ensamt kan ligga till grund för en fällande dom i sådana fall.

6.3.3 NJA 1987 s. 33

Här rör det sig om ett mål där varken vittnesuppgifter eller någon teknisk bevisning fanns, och således bestod bevisningen utav den tilltalades erkännande om att han berövat en person livet. Högsta domstolen dömde den tilltalade för dråp men då fallet rörde ett allvarligare brott som mord, anfördes i domskälen att på grund av att den tilltalade i sina erkännanden haft kunskap om var på kroppen knivhuggen hade träffat samt vetskap om offrets position ansågs erkännandet ha stöd i utredningen.

6.3.4 NJA 2001 s 687

I NJA 2001 s. 687 åberopade riksåklagaren, till men för den tilltalade, i ett mål om resning att denne erkänt ett mord. Erkännandet gjordes fem år efter att domen, där han friades för

mordet, fallit mot honom. HD ansåg i fallet att på grund av flertalet omständigheter resning inte kunde beviljas till nackdel för den tilltalade. HD skrev i domskälen att det vid bevisvärderingen inte får bortses från att samma person lämnat olika uppgifter, samt att tidsrymden som förflutit mellan dessa utsagor måste beaktas. En annan viktig faktor för bedömningen är de olika motiv som kan tänkas leda till personens ändrade inställning samt förklaringen som denne lämnat till detta.

6.4 Erkännandet och Europadomstolens praxis

Nedan följer ett utdrag ur Art. 6.1 första meningen EKMR, som är en del av bestämmelsens garanterande av en rätt till rättvis rättegång, och inbegriper även bl.a. bevisföring ur ett rättvist perspektiv.

”Envar skall, när det gäller att pröva hans civila rättigheter och skyldigheter eller anklagelse mot honom för brott, vara berättigad till opartisk och offentlig rättegång inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol, som upprättats enligt lag.”

I fallet *Panovits mot Cypern* (11/03/2009) slog Europadomstolen fast att vid bedömningen av om en dom når kraven i artikel 6 EKMR om en rättvis rättegång, skall processen som en helhet vara rättvis och inte endast moment ur den. Domstolen fastslog även att det inte är dess uppgift att värdera bevis utan endast pröva om de i artikel 6 uppställda formella rekvisit gällande t.ex. omständigheterna vid erkännandes uppkomst varit uppfyllda i fallet.

I nämnda fall har en cypriotisk 17-årig pojke dömts för dråp på grund av att denne i ett inledande förhör erkänt gärningen ifråga. Europadomstolen ansåg att den cypriotiska domstolen i fallet brutit mot art. 6.1 EKMR med motiveringen att erkännandet tillkommit i otillbörlig ordning. Anledningen till att erkännandet ansågs ha kommit till i otillbörlig ordning är att den underårige erkänt utan sin vårdnadshavare närvarande samt att han inte fått tillräcklig information om hans rätt till försvarare eller hans rätt att tåga.

Artikel 6 i EKMR om en rättvis rättegång utgör alltså här en viss ram för hur vittgående den fria bevisföringen gällande erkännanden kan vara. Om ett erkännande tillkommit på ett sätt som strider mot bestämmelserna om en rättvis rättegång, exempelvis så som det framkom i fallet med *Panovits*, skall de anses utgöra ett brott mot artikel 6 i EKMR. Detta blir således relevant i svensk rätt i och med, som nämnts ovan i avsnitt 2, att EKMR gäller som lag här i riket.

6.5 De svenska rättsfallen i relation till EKMR

Som i fallet Panovits konstaterades, prövar Europadomstolen endast formella rekvisit, och överlåter således bevisvärdering till de nationella domstolarna. Det blir då främst om tillkommandet av erkännandet gjorts i otillbörlig ordning som Europadomstolen har att pröva vad gäller erkännanden.

För att dra en parallell till de fall jag ovan i avsnitt 6.3 berört, närmare bestämt 1987 och 1994 års fall och deras enlighet med artikel 6 i EKMR kan sägas att det i art. 6.2 EKMR slås fast en oskyldighetspresumtion som endast kan brytas då skuld lagligen fastställs. Det blir då en fråga om ett erkännande i sig lagligen fastställer en skuld, vilket den i princip gjorde i 1987 och 1994 års fall i de lägre instanserna. Både HD och HovR ändrade utgången i målen med motiveringen att det saknades utredning till stöd för erkännandena. Hade dessa ändringar inte gjorts, kan diskuteras om de fällande domarna varit förenliga med den ovannämnda oskyldighetsprincipen. Att skulden lagligen skall fastställas torde innebära att den skall fastställas i enlighet med landets rätt, då länderna bundna till EKMR inte har enhetliga lagbestämmelser. Och enligt gällande rätt har vi alltså utrymme för variation på utredningskravet.

Om en sänkning av utredningskravet görs på allt för godtyckliga grunder, innebär detta även att risken för en materiellt felaktig dom ökar. Eftersom en sådan godtycklig sänkning ej kan anses vara förenlig med gällande rätt, kan ifrågasättas om förfarandet i de lägre instanserna brutit mot artikel 6 i EKMR, men då de högre instanserna ogillade åtalen, blir diskussionen om Sverige agerat stridigt mot EKMR överflödig.

7 Analys

7.1 Utredningskravet och beviskravet

Väldigt förenklat kan sägas att vi i Sverige tillämpar ett konstant beviskrav, där gärningen som skall bevisas skall vara ställd utom rimligt tvivel, och att detta gäller i alla brottmål. Men i relation till detta krav, samt i nära samband bör nämnas, har vi ett annat krav som ställs på utredningen i målet. Detta krav, utredningskravet, är till skillnad från beviskravet varierande, vilket kan bero på brottets karaktär samt den tilltalades eventuella inställning till åtalet. Utredningskravet benämns av bl.a. Ekelöf som bevisningens robusthet, då han, till skillnad från min uppställning av de som två olika krav, behandlar både det kvalitativa och det kvantitativa kravet under benämningen beviskravet.

Beroende på hur dessa krav behandlas, blir även svaret på frågeställningarna i inledningen av uppsatsen därhän. Kortfattat kan sägas att om man följer Ekelöfs sätt att se på beviskravet, då varierar kravet beroende på att kravet på bevisningens robusthet kan bli lägre om brottet t.ex. är av mindre allvarlig art eller om den tilltalade erkänt brottsgärningen. Väljer man istället att behandla kraven som två självständiga sådana, om än lite försiktigt, så kan konstateras att utredningskravet som sådant, av olika skäl har en varierande karaktär. Som processlagsberedningen så bra formulerade så gör sig utredningens fullständighet starkare gällande vid grova brott i jämförelse med lindrigare sådana.⁸² Uppfyllandet av utredningskravet är en förutsättning för att beviskravet skall bli aktuellt att behandlas i en rättegång. Men beviskravet som sådant uppfylls genom att domstolen värderar innehållet, det kvalitativa, ur ett bevismedel. Man har att bedöma, efter att bevisvärderingen utförts, om erkännandet kan föranleda att åtalet styrkts utom rimligt tvivel, vilket är det av HD formulerade beviskravet. Detta krav gäller i alla brottmål, och är enligt gällande rätt oberoende av både brottets karaktär samt den tilltalades eventuella erkännanden i fallet.

Även brottets grovhet eller lindrihet som sådant föranleder en viss variation av kravet på utredning i brottmål. Särskild varsamhet bör dock iakttas vid dragande av sådana avgränsningar mellan brott. Ovan har nämnts hur straffprocessutredningen i sitt betänkande från 2013 delar upp de grövre fallen med de mindre grova genom att benämna de allvarligare

⁸² Se SOU 1938:44 s. 380 samt även ovan avsnitt 4.2.1

fallen som de fall där åklagaren yrkar mer än sex månaders fängelse, och de lindrigare som de som befinner sig under denna gräns. Anledningen till att man bör vara försiktig med en sådan avgränsning är att detta kan inverka till nackdel för den tilltalade med hänseende till bl.a. oskyldighetspresumtionen. En sådan kategorisering av olika brottmål kan leda till att åklagarens dispositionsrätt över processen blir betydligt större i brottmål jämfört med vad som avsetts vid införandet av RB. Denna dispositionsrätt hade tydligast kommit till uttryck i fall som åklagare anser ha sådant straffvärde att han eller hon väljer att yrka påföljd som underskrider 6 månaders fängelse. Problemet uppstår således då utredningskravet kan bero mycket på målets karakterisering, och således sjunka om kravet karakteriseras som mindre allvarligt. Detta kan leda till, även om det kan antas vara långsökt, att åklagare vid fall där straffvärdet egentligen är högre än sex månaders fängelse väljer att yrka på lägre straff och således behöva göra en mindre utredning i fallet.

Som rättsläget är nu, kan en möjlighet för den tilltalade att disponera över rättegången inte uteslutas. Jag anser personligen att det för rättssäkerhetens⁸³ skull, även i de mest bagatellartade av fall, inte skall ges någon utredningseftergift eller liknande på grund av omständigheten att det föreligger ett erkännande. Av vidare åsikt är jag att åklagaren som utgångspunkt, för bästa resultat, skall utföra sitt arbete som om ett erkännande aldrig skett. När förundersökningen så utförs, kan erkännandet för domstolen vara en omständighet som, om trovärdig, kan förstärka det av åklagaren framställda åtalet. Ett åtal med endast ett erkännande som bevis, utan stöd i vidare utredning, bör av domstolen ogillas, oavsett om den tilltalade inställer sig positivt till en fällande dom. Mitt resonemang gäller, för klarhets skull, endast för de fall där erkännande ensamt ligger till grund för en fällande dom. Lindell diskuterar huruvida, och om, utredningskravet egentligen beror på ett rättspolitiskt ställningstagande vad gäller kostnaden för rätten att införskaffa ytterligare utredning, och att utredningskravet därmed sänks för att slippa höjda utgifter. Jag anser, för att bemöta detta potentiella skäl till utredningskravets variation, att ett alternativ till att inte behöva ställa sig inför det potentiellt dyra i att införskaffa ytterligare utredning är att höja utredningsstandarden och således inte behöva ta upp fall för prövning i domstol, om annan utredning än erkännande inte finns.

⁸³ Så som det berörs i JK:s rättssäkerhetsprojekt har begreppet rättssäkerhet i princip inte någon tydlig definition utan dess innebörd tenderas att tas för given. Försiktigt kan sägas om rättssäkerhet att det är en rättighet och säkerhet som medborgare åtnjuter mot att bli underkastade straff eller därmed likställda påföljder utan något lagstöd. Jfr. JK:s rapport a.a. s. 19 samt 26 ff.

7.2 Erkännandet och utredningskravet

Anledningen till att jag även redogjorde för oriktiga erkännanden var främst för att tydliggöra problematiken med erkännanden, och således risken för att oskyldiga döms. Tillsammans med brottets karaktär har erkännanden stor inverkan på utredningskravets omfattning. För att betona vikten av dess inverkan på utredningskravet skall jag göra en jämförelse mellan straffrätten och civilrätten via ett frågeställande; är straffrätten så lik civilrätten i hänseendet att man skall kunna avtala bort viss lag? Är bestämmelserna i vår rättegångsbalk gällande bevisning dispositiva, likt avtalslagens diton? I ett dispositiv tvistemål är utrymmet att disponera över rättegången tämligen vidsträckt. Jämförelsen mellan tvistemål och brottmål är om möjligt i detta hänseende överdriven, men icke desto mindre relevant.

Vad gäller mindre allvarliga brott, som t.ex. ofredande och skadegörelse, är jämförelsen mellan civilrätten och straffrätten väldigt befogad. Då ett erkännande ensamt kan sättas till grund för en dom i ett sådant mål, i och med att utredningskravet sänks, då finns per automatik ett visst bestämmande över målet från den tilltalade. Denne kanske inte väljer vad den skall åtalas för, och heller inte vilken påföljd denne skall få, men helt klart kan den tilltalade i sådana mål välja *om* denne skall fällas eller inte. En distinktion mellan ett av den tilltalade avgivet erkännande och ett medgivande av yrkande kan bli överflödigt på grund av det höga bevisvärde ett erkännande anses åtnjuta. Om erkännandets bevisvärde är väldigt starkt, eller, för illustrationens skull, tillräckligt för att ensamt grunda en dom på det, blir de facto erkännandet i sig ett accepterande av ansvar för ett brott.

Vad gäller de allvarligare brotten, där kravet på utredningen är högre, är likaledes utrymmet för att döma personer enbart utifrån deras erkännanden mycket mindre. Men här måste ett varningens finger höjas. Eftersom vi tillämpar en fri bevisprövning har vi ingen lagreglering vad gäller bevisvärderingen. Till följd härav kan problem uppstå då domstolarna har att värdera just erkännanden, som har ett relativt högt bevisvärde. För även om det i teorin inte skall gå att fälla på i princip endast ett erkännande vid allvarligare fall, har vi i praktiken sett

att det inte alltid följts, se t.ex. fallet Quick,⁸⁴ och även underrätternas domar i de ovannämnda rättsfallen i avsnitt 6.3.⁸⁵

Om vi fortsätter med fallet Quick, i syfte att exemplifiera risken med att dömas endast av sitt erkännande, kan sägas att han på grund av sina erkännanden dömdes för flertalet mord. I och med detta så lades även den vidare undersökningen om vem den rätte eller de rätta förövarna av brotten var. In casu kan sägas att han avtalat till sig ett antal år i fängelse, en fängelsestid som i realiteten beredde frihet åt, om Quicks oskuld är definitiv, en annan eller ett flertal andra förövare. Även om kostnadsminimering använts som skäl för sänkningen av utredningskravet, kan detta inte uppväga vikten av att samhället inte tolererar att oskyldiga döms och skyldiga går fria.

Att prata om rättegångsbalkens bestämmelser som dispositiva på grund av liknande fall är onekligen att ta sig vatten över huvud, då HD:s linje som ovan visats är den motsatta. Men om ett erkännande i sig kan utgöra en formell grund för dömandet av en misstänkt hade frågeställningen varit absolut rättfärdigad. Så som tidigare nämnts föreskrivs enligt 35 kap. 3 § 2 st. rättegångsbalken att rätten skall pröva erkännandets bevisvärde med hänsyn till omständigheterna – det vill säga ett erkännande är inte ett definitivt medel för att utdöma skuld utan endast ett bevisfaktum av flera och skall således, med hänsyn till kringliggande omständigheter, värderas utifrån dess värde. Här blir bedömningen av om utrednings- samt beviskraven uppnåtts av fundamental vikt. Hur såg utredningen i fallet ut? Har det uppställts alternativa hypoteser? Har alla rimliga tvivel borträknats?

Mycket tyder på att utvecklingen går åt rätt håll, bl.a. med beaktande av t.ex. ovannämnda 2001 års rättsfall, men problematiken behöver likväl belysas. Det krävs för rättssäkerhetens skull att tydligare och mer konkreta krav på domstolen ställs gällande erkännanden och dess värde i en process. Att inte tolerera erkännanden som ensamt bevisfaktum i ett mål kan vara ett alternativ. Detta kan göras om utredningsstandarden⁸⁶ höjs och har som ett minimikrav i brottmål att det skall krävas mer utredning än bara ett erkännande för att ett fall skall få gå vidare till handläggningen i en rättegång.

⁸⁴ Domarna där Quick fälldes för mord: Sundsvalls tingsrätt mål nr B 187-93, Piteå tingsrätt mål nr B 179/94, Gällivare tingsrätt mål nr B 26/95, Hedemora tingsrätt mål nr B 348/95 och B 100/97 och Falu tingsrätt mål nr B 1548-99.

⁸⁵ Se JP 2011 s. 215, *att glömma och minnas igen – de svenska domstolarnas bevisvärdering av bortträngda minnen*, Alexandra Brundin Urisman

⁸⁶ Se avsnitt 4.1

Ett annat alternativ kan vara utvecklandet av en speciell utredning, som skall inledas endast i fall där erkännande föreligger. Det vill säga en utredning utanför rättegångsprocessen. I denna utredning bör bl.a. utförligt utredas under vilka omständigheter erkännandet avgivits, om den misstänkte vid erkännandet befunnit sig i en utsatt situation, som att denne t.ex. suttit häktad, vad som talar för att ett erkännande är riktigt respektive oriktigt samt t.ex. den tilltalades eventuella motiv till att begå gärningen beaktas eller om sådana saknas. Dessa frågor värderas troligtvis redan idag vid bevisvärderingen utav erkännanden, men det jag åsyftar på är ett utökat utredningsansvar på åklagaren som denne skall utföra i enlighet med sin objektivitetsskyldighet som framgår av RB 23 kap. 4 §. En sådan utredning av erkännandet bör vara en förutsättning för att åtal skall få väckas med erkännandet som grund.

7.3 Avslutande kommentar

Det finns en tydlig relation mellan främst utredning i ett mål samt brottets karaktär och den tilltalades eventuella inställning till målet. Att utredningskravet vid grövre brott skall vara högt är absolut motiverat, men detta får inte innebära att utredningskravet i mindre grova brott bör vara lägre. Desto lägre detta krav är, desto högre bevisvärde kan bevisning tänkas få, eftersom denna då utgör en större del av bevisningen i målet. För att sätta detta i perspektiv kan man ta rättsfallet NJA 1990 s. 555, se ovan avsnitt 4.2.1.2, där den tilltalade först erkänt brott, och senare återtagit detta erkännande med motiveringen att någon annan begått brottet.

Från detta rättsfall kan man utläsa hur, i både TR och HovR, större vikt givits erkännanden och därmed fällt den tilltalade då utredningens omfattning var mindre. HD friade den tilltalade med skälet att utredningen som sådan inte var tillräckligt stark varför erkännandet lämnades utan avseende. HD:s resonemang innebär att det i målet hade krävts vidare utredning om bl.a. alternativa händelseförlopp. Denna linje kan med mina ord beskrivas som *att ett erkännande bör vara en del av utredningen – inte utgöra utredningen.*

Professor Per Olof Bolding sade en gång ”[h]ellre må tio skyldiga gå fria än en oskyldig bli fälld.”⁸⁷. För att verkligen leva efter Boldings ord måste fru Justitia snarast ta ner Regina Probationum från sin tron, och en gång för alla placera henne bland hennes jämlikar. Bland resten av bevisen – där hon hör hemma.

⁸⁷ Se Bolding, P O, *Bevisbördan och den juridiska tekniken*, akademisk avhandling, Uppsala 1951, s. 87.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Statens offentliga utredningar

SOU 1926:32 Processkommissionens betänkande angående rättegångsväsendets ombildning
SOU 1938:44 Processlagsberedningens förslag till rättegångsbalk
SOU 2005:117 Ett effektivare brottmålsförfarande – några ytterligare åtgärder
SOU 2013:17 Brottmålsprocessen

Departementsserien

Ds Ju 1976:8 Översyn av rättegångsförfarandet vid allmän domstol.

Litteratur

Christiansen, Sven-Åke (red.),
Rättspsykologi – Den forensiska psykologin i Sverige – en kunskapsöversikt
Natur och Kultur, Stockholm 1996.

Diesen, Christian(red.); Björkman, Johanna; Forssman, Fredrik,
Bevis 1 – Värdering av erkännande, konfrontationer, DNA och andra bevis.
Norstedts Juridik AB, 1 uppl. Stockholm 1997

Diesen, Christian(red.); H, Brun; Olsson, T,
Bevis 5 – Bevispraxis,
Norstedts Juridik AB, 1 uppl. Stockholm 2000

Diesen, Christian,
Bevisprövning i brottmål,
Norstedts Juridik AB, 1:3 uppl. Stockholm 2002

Ekelöf, Per Olof; Edelstam, Henrik; Heuman, Lars,
Rättegång – fjärde häftet,
Norstedts Juridik AB, 7 uppl. Stockholm 2009

Fitger, Peter och Mellqvist, Mikael,
Domstolsprocessen – En kommentar till rättegångsbalken,
Norstedts Juridik AB, 2 uppl. Stockholm 2002

Guðjónsson, Gisli H,
The Psychology of Interrogations and Confessions. A handbook
John Wiley & Sons, West Sussex 2003.

JK:s rättssäkerhetsprojekt,
Felaktigt dömda,
Elanders Gotab, Stockholm 2006

Karol, Nowak,
Oskuldighetspresumtionen,
Norstedts Juridik AB, 1 uppl. Stockholm 2003

Lindell, Bengt; Eklund, Hans; Asp, Petter; Andersson, Torbjörn,
Straffprocessen,
Iustus Förlag AB, 1 uppl. Stockholm 2005

Westberg, Peter,
Avhandlingsskrivande och val av forskningsansats
– *en idé om rättsvetenskaplig öppenhet: Festskrift till P O Bolding*,
Heuman, Lars (red.), Norstedts Juridik AB, Stockholm 1992

Artiklar:

Tore Strömberg, *Kring fyra rättegångstermer*, i:
SvJT 1994 s. 879

Sofia Lindow, *Häktningsspåfrestningar, falska erkännanden och bevisvärdering*, i:
SvJT 2009 s. 15

Lars Heuman, *Skyldigheten enligt RB 17:3 att göra förnekanden och kontradiktoriska och konträra åberopanden*, i:
JT 2007-08 s.911

Alexandra Brundin Urisma, *Att glömma och minnas igen – de svenska domstolarnas bevisvärdering av bortträngda minnen*, i:
JP 2011 s. 215

Elektroniska källor:

Holmberg m.fl., Regeringsformen (2013-05-10), kommentaren till 2 kap. 19 §.
www.nj.se/zeteo.

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen:

NJA 1980 s. 725

NJA 1986 s. 821

NJA 1987 s. 33

NJA 1990 s.555

NJA 2001 s. 687

Hovrätten:

RH 1994:97

Europadomstolen:

Barberá, Messegué and Jabardo v. Spain 1988-12-06 (Application no. 10590/83)

Case of Panovits v. Cyprus 2009-03-11 (Application no. 4268/04)

Rättsfall från Storbritannien

[1935] AC 462, UKHL 1 *Woolmington v. DPP* (23 May 1935)

Hämtad från BAILII

<http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/1935/1.html>